

פתח לחם נועם ורצון לפתוח שערי רצונך

גרצון נועם ורצון

גליון פא - ראה

שיחות ומאמרים ממו"ר המשפיע
הגה"ח הרב יוסף שיינברגר שליט"א

נועם השבת כד - תפילת העמידה

ברכת מול טוב
למורינו המשפיע שליט"א לרגל
השמחה השרויה בביתו בהולדת
נברתו תחי' בת לבנו
ידידנו עוז הרה"ח המפואר נתן מאיר
שיינברגר שליט"א.

ברכת מול טוב לידידנו עוז הרה"ח
המפואר אברהם אליעזר רומפלער
שליט"א ולאביו ידידנו עוז הרה"ח
המפואר שמואל יצחק שליט"א לרגל
השמחה השרויה במעונו בחכנס בנו -
נברו לנועם עול תורה ומצוות

להצלחת ידידנו עוז
הרה"ח המפואר
יעקב יואל אליעזר בן שפרינצא
פעל וכוני ביתו שיחיו

לתרומות והנצחות נא לפנות לשלפון 0556781410
כמו כן אפשר לתרום להוצאות הגליון בנדרים פלוס
נועם ורצון - בית שמש (ע"ר)

פתח להם נועם ורצון
לפתוח שערי רצונך
שערים בתורת החסידות
בהבנה בהירה ובנפש האדם

כל הזכויות שמורות

מכון נועם ורצון

רחוב רבי יהושע 12, בית שמש
איימיל: w5187272@gmail.com

לקבלת גליונות באיימיל
w5187272@gmail.com

ניתן לשמוע כל שיעורי הרב

באתר קול הלשון

מספר ישיר

ארץ ישראל: 073.2951207

ארצות הברית: 646.5134509

בקול נועם ורצון: 718.4007221

ובאתר תורה אני טיים

עימוד:

ש"ס - 053.3177225

עיצוב:

אדרת - 050.4107439

נועם השבת כד תפילת העמידה

פרק א

כמאמרי הקדמה נתבאר בהרחבה דברי הטור (או"ח סי' רצב) המבאר סיבת שינוי נוסחאות התפילה בשבת, בשונה מתפילת ימי החול וימים טובים שנוסח אחד להם שחרית מנחה מעריב. הטעם, כי ג' מדרגות יש בקדושת השבת, הקב"ה הרחיב והוסיף את קדושת השבת בשלוש זמנים מיוחדים.

שלוש קדושות

השבת הראשונה הכתובה בתורה היא בסיום מעשה בראשית, ועל כן קדושת שבת זו היא **'זכר למעשה בראשית'**. בצאת בני ישראל ממצרים נתן הקב"ה את השבת לבני ישראל כמתנה, ונתוסף עוד קדושה ביום השבת, ונקרא שבת זו **'זכר ליציאת מצרים'**. לעתיד לבוא יתוסף עוד שלימות בקדושת השבת ואנו כבר טועמים מקדושה זו גם בזמן זה ונקרא שבת זו **'לעתיד לבוא'**. ומכאן נובע השינוי בנוסח התפילות בשבת, ליל שבת הוא **'זכר למעשה בראשית'**, יום השבת **'זכר ליציאת מצרים'**, רעוה דרעוין זכר לשבת של **'לעתיד לבוא'**.*

כבר נתבאר כי שבת של **'מעשה בראשית'**, מורה על שלימות כבוד ה' בבריאה. ועל כך מורה נוסח התפילה שתקנו לנו אנשי כנסת הגדולה לקדושת השבת, **'אתה קדשת את יום השביעי לשמך, תכלית מעשה שמים וארץ, וברכתו מכל הימים, וקדשתו מכל הזמנים'** וכו'. תיבות אלו מורה על קדושת ליל שבת המתגלה בתוך גדר הבריאה, **'זכר למעשה בראשית'**, **'תכלית מעשה שמים וארץ'**.

הערות וצינונים

א ראה לשון הטור: ומה שתקנו בשבת ג' ענייני תפלות אתה קדשת ישמח משה אתה אחד וביום טוב לא תקנו אלא אחת אתה בחרתנו, מפני שאלו ג' תפלות תקנום כנגד ג' שבתות, אתה קדשת כנגד שבת בראשית כמו שמוכיח מתוכו, ישמח משה כנגד שבת של מתן תורה דלכולי עלמא בשבת ניתנה תורה, ואתה אחד כנגד שבת של עתיד.

יום השביעי לשמך

גם הדגשת קדושת השבת מצד 'יום השביעי' מורה על קדושת השבת מצד שלימות הבריאה, וזהו הסיבה שבתפילת ליל שבת מודגש קדושת שבת כ'יום השביעי', בשונה מתפילת שחרית ומנחה שלא מוזכר בהם ענין זה. והטעם, כי 'הזמן' הוא חלק מגדרי הבריאה, על כן מודגש קדושת שבת מצד יום השביעי, כי מצד אחד יום השביעי הוא מכלל כללות מהות השבוע, ומאידך קידש הקב"ה זמן זה לשמו, 'יום השביעי לשמך', והסיבה כי יום זה הוא 'תכלית שמים וארץ', "כי בו שבת מכל מלאכתו אשר עשה", וניכר השביתה של הקב"ה על ידי יום זה.

אמנם קדושת השבת של יום השבת וזמן רעוה דכל רעיון מתגלה דרגות נעלות יותר בגילוי אור ה' על נפשות ישראל, למעלה מהזמן והמקום, שלימות אור ה' שאינו כלל לפי גדרי העולם, לכן אינו מודגש קדושת השבת מצד יום השביעי.

אתה קדשת

'אתה קדשת', לשון 'קדושה' מורה על הפרשה והבדלה, דוגמת קדושין שהאשה מופרשת ומובדלת על ידי מעשה זה מכל העולם, וכלשון הגמרא (קדושין ב:) 'דאסר לה אכולי עלמא כהקדש', יום השביעי מופרש ומובדל משאר ימות השבוע שבהם עשה הקב"ה כל מלאכתו, וביום השביעי שבת וינפש, ולכך יום זה מגלה קדושת הקב"ה מצד השביתה מכל מלאכתו אשר עשה.

ויברך ויקדש

מכיון שמצד אחד יום זה הוא מגדרי הבריאה הנתונה בגדרי הזמן, האיר הקב"ה אור קדושת השבת, והעניק ליום זה שתי מתנות של תוספת אור, 'ברכה' ו'קדושה', כנאמר **'ויברך אלוקים וגו' ויקדש אותו**'. 'ברכה' מלשון תוספת וריבוי על שפע שכבר קיים. 'קדושה' מלשון הפרשה והבדלה, ומורה על דבר חדש ונעלה שטרם נתגלה בעולם כלל, וניתן כמתנה. בכל ימות השבוע יש השפעה אלוקית מיוחדת בכל יום על ידי מידותיו הק', יום ראשון - חסד, יום שני - גבורה וכו', ומכיון שיום השביעי קידש הקב"ה לשמו, על כן הוסיף הקב"ה ברכת השבת על יום זה, ברכה וריבוי השפעה תוספת מרובה על העיקר, בנוסף לאור ה' המאיר

ביום זה מצד ימות השבוע, מידת המלכות, וכן הוסיף בו קדושה יתירה, אור אלוקי הנעלה שטרם נתגלה בימות החול^ג.

ברכו במן

דוגמא לדבר. הוא ענין המן שירד לישראל בצאתם ממצרים, וכדברי רש"י (בראשית ב ג): ויברך ויקדש - 'ברכו' במן שכל ימות השבוע ירד להם עומר לגלגולת ובששי לחם משנה, 'וקדשו' במן שלא ירד כלל בשבת. מדבריו אנו למדים שהברכה הוא בתוספת מרובה 'לחם משנה' שירד ביום השישי, והקדושה היא ההפלאה והבדלה מכל הימים שלא ירד בשבת מן כלל. המן יורד בכל ימות השבוע, אלא לכבוד שבת בא בתוספת מרובה, ומצד שני ניכר הבדלתה משאר הימים שלא ירד בהם מן כלל.

קדשו במאור פנים

כמו כן קדושת השבת מצד גדרי הבריאה נתוסף בה שני דברים, ענין הריבוי, לחם משנה, וכן במקדש היה לחם הפנים. וכן ענין הקדושה שנתוסף ביום זה, כדברי המדרש רבה (בראשית פ"א פ"ב): **'קדשו באור פניו של אדם', לא דומה אור פניו של אדם כל ימות השבת כמו שהוא דומה בשבת.** וכן נתקדש האדם בתוספת ענין הנשמה יתירה, שאינו קיים בששת ימות החול, וכדברי הרמב"ן (בראשית ב ג) על תיבת 'ויקדש' שהוא על ה'נשמה יתירה' שניתן לאדם^ג.

ועל שתי מדרגות אלו קבעו חז"ל מטבע הברכה **'וברכתו מכל הימים'** שניכר השינוי ביום השביעי מצד ברכת ה' שניתן ליום זה, וכן נאמר **'וקדשתו מכל**

הערות וצייונים

ג ראה לשונו: ויקדש אותו, כי ימשוך מן הקדש, ואם תבין דברי זה תדע מה שאמרו בבראשית רבה (יא ח) לפי שאין לו בן זוג, ומה שאמרו עוד כנסת ישראל תהא בן זוגך, ותשכיל כי בשבת נפש יתירה באמת. וראה תורה אור (ויקהל ד"ה ויקהל): אבל בשבת נתוסף בכל אחד 'נשמה יתירה', והיינו שנולד בכנסת ישראל דבר חדש ממש מה שאין נמצא בהם בחול.

ב ראה שפת אמת (פרשת בראשית - תרנ"ה): ויברך את יום השביעי ויקדש אותו, **פירוש להיות קדוש ונבדל מן הזמן, כי גם הזמן נברא, ושבת הוא למעלה מן הזמן, כמו שנאמר 'וקדשתו מכל הזמנים', ועל זה דרשו ימים יצרו ולו אחד בהם יום השבת, וכתב לו בו' ולא בא', לומר כי הוא בבחי' אין למעלה מן הזמן דבוק באחדות אלקות.**

הזמנים, ענין הקדושה שאין בדומה לו בשאר ימים, על כן נקרא קודש, מלשון הפרשה והבדלה¹.

וקדשתו מכל הזמנים

'וקדשתו מכל הזמנים', מלבד מה ששונה השבת מימות החול מצד גדרי 'היום', שונה היא גם מצד 'הזמן', בימות החול שוכן אור ה' מצד מדותיו 'הק' יום ראשון חסד וכו', ונקרא בלשון הרש"ש 'הק' 'פרצוף הימים', מערכת הנהגה של הקב"ה מצד הימים של ימות השבוע. וכמו כן יש 'פרצוף הזמנים', מערכת הנהגה מיוחדת לבני ישראל עמו, מערכת הימים טובים, פסח - חסד, תשרי - גבורה וכו', ונקראים הם זמני קודש. אמור מעתה, שבימות החול יש קדושה מצד 'היום', וכן כאשר חל באחד מימות החול יום טוב נתוסף קדושה מצד 'הזמן', ולכן נקראו המועדים **'יום טוב'**, מצד אחד הוא **'יום'** מימות החול, ומאידך שוכן תוספת אור אלוקי מצד הזמן, ולכן נקרא **'טוב'**, מהות הטוב מורה על גילוי אלוקי נעלה יותר.

ה'יום השביעי' מקודש יותר ונבדל הוא גם מהימים טובים, הקדושה של יום השביעי הוא באין ערוך לקדושת יום טוב, שבת נקרא 'קודש' ויום טוב נקרא 'מקראי קודש', ועל כן נאמר **'וקדשתו מכל הזמנים'** שנבדל הוא גם מהימים טובים, שהם תוספת אור בימות החול ונקראים 'זמנים', מלבד מה ש'ברכתו מכל הימים' מסתם ימות החול.

גדר יום טוב בשבת

והנה רבי צדוק הכהן מלובלין (פרי צדיק ויחי - אות ז) מפרש נוסח התפילה 'וקדשתו מכל הזמנים', שיום השבת כולל בו כל הימים טובים, ומקדושת השבת מתברכים כל הימים טובים. וביאור דבריו, מכיון שליל שבת הוא גילוי כבוד ה' בגדרי הבריאה, הרי שבמידת מה דומה קצת ליום טוב, שמצד אחד הוא מימות

הערות וצינונים

וראה עוד פירוש בעלי התוספות (בראשית ב ג):
'וקדשתו מכל הזמנים' שלא ירד בו מן לישראל. וא"ת והלא אין המן יורד ביום טוב.
וי"ל דמכל מקום יורד ליום של חול שחל בו י"ט לפעמים, אבל ביום שבת לא ירד כלל לעולם.

ד וראה תוספות (עירובין לח:): ויש מדרשים חלוקים דדרשינן ויברך ויקדש ברכו במן וקדשו במן, ובאתה קדשת וברכתו מכל הימים וקדשתו מכל הזמנים משמע דירד מן ביום טוב, ולפי זה צריך לומר שהשמי משמע המבורר, דהיינו חול כמו הירך המיומנת שבירך (חולין דף צא.).

החול, ומאיך מצד הזמן שמאיר בו גילוי אלוקי נחשב כיום טוב^ה, על כן נאמר 'וקדשתו מכל הזמנים', שיום השבת מצד גדר יום השביעי כולל בו את כל הימים טובים המכוונים לששת ימי המעשה, יום ראשון חסד - פסח, יום שני גבורה - חגי חודש תשרי וכו', ולפי זה משמעות הנוסח 'וקדשתו מכל הזמנים' הכוונה שיום זה כולל את כל הימים טובים, וממנו נשפע הקדושה לכל הימים טובים^י.

הערות וצינונים

'וקדשתו מכל הזמנים', הוא על פי מה ששמעתי מרה"ק זצוק"ל שכל ו' המועדים נגד ו' ימי המעשה. פסח ושבועות כנגד יום א' וד'. ראש השנה ויום הכיפורים כנגד ב' ה'. סוכות ושמיני עצרת נגד יום ג' ו' וכו'. וזה מה שאומרים 'וקדשתו מכל הזמנים', שבקדושת שבת נכללים כל קדושת ו' המועדים והזמנים שהם קדושת ו' המדות כאמור, ועל ידי קדושת שבת מקבלים קדושתם כמו שאמרנו. וזה שנאמר ויקדש אותנו ו' שעל ידו ניתן הקדושה לו' המועדים שהם בחינת ו' ימי המעשה, ועל ידי קדושת השבת שהוא מהשם יתברך ניתן הכח לישראל לקדש את הזמנים.

ה ובאמת לדברי האריז"ל בליל שבת נמשך מוחין דאמא - בינה, ומורה על דרגת יום טוב, ונתבאר בהרחבה במאמרי הקדמה.

ו ראה תורף דבריו: וזהו שנאמר ימים יוצרו ולו אחד בהם זה יום השבת לישראל, שהשם יתברך משפיע בחינת כל ה' מדות ליום שבת, ועל ידי יום השבת מקבלין כל ו' ימי המעשה מקדושת המדות דבר יום ביומו וכו', וזהו שנאמר ולו אחד בהם דייקא שבימי המעשה מופיע קדושת השבת שמקבלין ישראל מדת מלכותו יתברך, ועל ידי זה נשפע בהם ברכת הימים וזהו ברכתו מכל הימים.

פרק ב

אנשי כנסת הגדולה הביאו סימוכין מהתורה על מטבע הברכה של ליל שבת, כנאמר **'וכן כתוב בתורתך'**, "ויכולו השמים והארץ וכל צבאם" וגו'. פרשה זו היא הראשונה בתורה המבארת תוכן קדושת השבת המשלמת את מעשה בראשית, ומורה על כך תוכן הפסוקים המבטאים שלימות הבריאה על ידי יום השבת מצד אחד, ומאידך מנוחת הקב"ה מכל מלאכתו אשר עשה.

ויכולו השמים

ונבאר איך הפסוקים מורים על כך. **"ויכולו השמים והארץ וכל צבאם ויכל אלוקים ביום השביעי את כל מלאכתו אשר עשה"**, לשון 'ויכולו' ויכל' מודגש בפסוקים אלו, שתי פנים לתיבה זו. א. מלשון כליון - גמר דבר. ב. לשון של שלימות, מלשון 'כל', אשר הכל נמצא בו. ביום השישי נשלמה קומת הבריאה על כל פרטיה, ומשמשת ככלי שלם לגילוי כבודו של מקום, ועל כן נאמר "ויכולו השמים והארץ וכל צבאם", אמנם ביום השביעי, ניכר מנוחת הקב"ה, ועל כן נאמר **"ויכל אלוקים ביום השביעי את כל מלאכתו"**, מלשון כליון שנגמרו מעשיו, וכן משמש כאן לשון 'כל' מלשון שלימות כי ביום השביעי נשלמה הבריאה עם ענין המנוחה, כדברי רש"י (בראשית ב ב): 'מה היה העולם חסר, מנוחה, באת שבת באת מנוחה, כלתה ונגמרה המלאכה'. גם מצד הקב"ה, כלה מהעשות מלאכה ביום השישי, והשלים כוונתו בעשיית הבריאה כפי שעלה ברצונו.

כלה - כלי

גם בתורת הפנימיות שתי פנים לתיבת ויכולו. א. 'כלה' מלשון התכללות במקור, על דרך הנאמר (תהלים פד ג) "וגם כלתה נפשי", וכן 'כלה' מורה על התכללותה בחתן, היינו מקורה. ב. מלשון 'כלי', המקבל דבר בתוכו, וכן כלה מורה על כך שהיא משמשת ככלי לאור של החתן. שני תנועות הפכיות טמון בתיבה זו, כליון התכללות תנועה של 'רצוא' המשיכה והתכללות במקור. ותנועה הפכית של 'שוב', כלי המקבל אור ונשארת על עמדה.

"ויבולו" השמים והארץ וכל צבאם", מורה על כך שהבריא משמשת ככלי שעל ידה ישכון אור ה' ויתגלה כבודו, וכן מלשון כליון, התכללות במקור ונרגש יחודו ואחדותו יתברך בכל הבריא כולה. גם מצדו של הקב"ה טומן תיבת "ויכל" שני תנועות הפכיות, "ויכל אלוקים", מלשון כליון, שם אלוקים המורה על מידת הצמצום וההסתר שעל ידו נברא העולם בצורה מוגבלת נכלל במקורו האין סוף, ותחתיו מתגלה שם הוי"ה ב"ה המורה על מידת חסדו של הקב"ה בגילוי אורו הפשוט והאין סופי. וכן מלשון כלי שיום השביעי משמש ככלי לגילוי אורו יתברך הפשוט בתכלית, 'ויכל אלוקים ביום השביעי', ביום זה מתגלה מנוחתו שהוא גילוי אורו העצמי הפשוט בתכלית הפשיטות.

וישבות ביום השביעי

"וישבות ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה", ביום השביעי ניכר השביתה של הקב"ה, מכיון שלא עשה מלאכה ביום זה, ודייקא על ידי הבריא הגשמית ניכר השביתה ביום השביעי, כי מבלעדי ששת ימי המעשה שקדמו לו, לא היה ניכר השביתה ביום זה, ולכן 'ויברך' אלוקים את יום השביעי 'ויקדש' אותו, כי ביום זה ניכר שביתה הקב"ה מכל מלאכתו. הרי נתבאר כיצד מטבע הברכה של ליל שבת תואם להפליא את פסוקי התורה של שבת של מעשה בראשית.

הערות וצינונים

ז ראה ליקוטי תורה (בהר ד"ה את שבתותי) ולכן נזכר הכל שם אלקים במעשה בראשית, שהוא בחי' צמצומים כו', ובשבת כתיב ויכל אלקים היינו שכלו ופסקו הצמצומים ועולה ונכלל בשם הוי' שהוא בחי' סובב כל עלמין.

פרק ג

לאחר מכן אנו אומרים 'שמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג, עם מקדשי שביעי כולם ישבעו ויתענגו מטובך, ובשביעי רצית בו וקדשתו חמדת ימים אותו קראת זכר למעשה בראשית'.

שמחו במלכותך

נוסח ברכה זו בא כהמשך ל'אתה קדשת' ופסוקי השבת של "ויכולו השמים" וגו', כאמור עיקר קדושת ליל שבת הוא מצד שהוא יום השביעי, אכן יום השביעי נבדל משאר הימים ומתברך ונתקדש בקדושת השבת, אמנם מאידך הוא בגדר הזמן הכלול בבריאה, על כן אומרים אנו 'שמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג', קדושת השבת יתכן רק על ידי בני ישראל קדושים, מכיון שקדושת השבת מתגלה בליל שבת בגדרי הבריאה, על כן בחר הקב"ה שמנוחתו יהיה תלוי במנוחת ועונג בני ישראל קדושים, וכדברי האור החיים (בראשית ב ג) שמיום שנברא העולם היה שומר שבת אחד כי מבלעדי זה לא היה קיום לעולם".

פלג גופא

ביאור הענין. איתא בזוהר הק' שעיקר קדושת ליל שבת הוא מצד מידת המלכות, ולכן נקרא 'חקל תפוחין קדישין', אז היא מתעלית מדרגה לדרגה עד עולם

הערות וצינונים

הראת לדעת כי הוא המקיים העולם ואין לך שותף גדול מזה כדן וכהלכה, ולך לדעת כי מיום ברא אלהים אדם לא חסר העולם דבר המעמיד צדיק יסוד עולם שהוא שומר שבת, כי אדם שומר שבת היה ע"ה (מדרש תהלים צב) ואחריו קם שת בנו כי הוא היה צדיק גמור, ואחריו כמה צדיקים וכשזה נופל כבר בא השמש שומר שבת מתושלח וכו' נח שם אברהם וכו', ומשם לא פסקה שמירת שבת מישראל ואפילו במצרים היו שומרי שבתות כמאמרם ז"ל.

ח וזה לשונו: כי להיות שהשבת הוא המקיים העולם כל ששת ימים ואחר עבור ששת ימים יבא שבת אחרת ויחייהו ויקיימהו עוד ששת ימים אחרים, ולך לדעת כי מציאות השבת בעולם הוא קיומו שמקיימים אותו כי אם אין מקיימים שבת אין שבת, ותמצא שאמרו ז"ל (יומא פה:) חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה, ואם אין שומר, שבת מה זאת עושה, ולזה כל המקדש את השבת וכו' פירוש מקיים ושומר קדושתו באמצעות זה ישנו לשבת ובאמצעותו מתקיים העולם,

האצילות, וכן בה תלויים עליית העולמות בליל שבת, ועל כן עיקר קדושת ליל שבת רומז על מידת המלכות [וזהו הסיבה שקדושת שבת נרגש יותר מיום השבת כי אנו אחוזים יותר במידת המלכות]. אמנם ביום השבת אז הוא זמן התעלות החתן הקב"ה, הנקרא בלשון הקבלה ז"א (זעיר אנפין) למדרגות עליונות יותר בגילוי אורו ית', ועל כן קדושת יום השבת תלוי בחתן הקב"ה, ובני ישראל משמשים כמרכבה אליו בזמן זה (כאשר יתבאר בהרחבה בהמשך המאמרים של קדושת יום שבת).

בחר הקב"ה ברצונו הפשוט בצורת יחוד עם בני ישראל כחתן וכלה, שלימות כבודו יתברך תלוי בכנסת ישראל, מבלעדי בני ישראל נחשב כ'פלג גופא' כדברי הזוהר, ועל כן שלימות מנוחתו לא יתכן מבלי מנוחת ועונג בני ישראל ביום זה, ומבלי שהם רואים את שלימות הבריאיה וחשים מנוחת הקב"ה ביום זה נחסר התענגותו ומנוחתו ביום זה.

פנימיות וחיצוניות הכלים

כל תכלית גילוי שלימות מדרגות הקדושה בהתלבשות בסדר המדרגות עד עולם הזה הגשמי, הוא בכדי שבני ישראל יקבלו את אור ה' על ידם לפי דרגתם, ועל כן נקראים בני ישראל 'כלה' כי הם המקבלים אור ה' בהתלבשות במידת המלכות, ונקראים משום כך פנימיות המלכות, פנימיות הכלים. אמנם המלאכים ושאר הברואים נחשבים כחיצוניות הכלים.

שורש ההבדל בין פנימיות הכלים וחיצוניותם, יובן בדרך משל מכוס הנחשב ככלי קיבול לקבל בו משקה מכל סוג שהוא, לכוס יש דופן פנימי שכל ענינו לקבל את המשקה הנמזג לתוכו, ומאידך יש לו דופן חיצוני או בית אחיזה שכל ענינו להוליך את הכלי ממקום למקום, ואין ענינו עבור קבלת המשקה. לחידוד הענין. יתכן דופן פנימי של כלי מבלי דופן חיצוני, לדוגמא, כוס העשוי מברזל שנמזג לתוכו מים רותחים, אזי יש כאן כלי המקבל את המים הרותחים, היינו דופן פנימי, אמנם לא יכול לטלטל את הכוס מפאת החום אשר בדופן החיצוני של הכלי, הרי שאין דופן חיצוני. הרי לך ציור של פנימיות הכלי מבלי חיצוניותו.

בגן עדן מקדם

כאמור בני ישראל משמשים כמידת המלכות פנימיות הכלי לקבל כל מדרגת סדר גילוי של הקב"ה, אדם הראשון טרם שחטא ישב בגן עדן, לצידו שני אילנות המורים על סדר המדרגות שהקב"ה נתגלה על ידם, 'עץ הדעת' טוב ורע

דרך הבחירה, ו'עץ החיים' סדר גילויים אלוקיים לפי דרגת האדם בגן עדן, לידו עובר 'מעין חי' אור הטהרה המתגלה לאדם, והוא יושב על הכסא וכל נפלאותיו וגדולתו מתגלים לפניו. בדומה לזה היה ישיבת הרשב"י במערה שלוש עשרה שנה מופרש מחיזו דאי עלמא, לצידו עץ חרובין, ומעין עובר ליד המערה, כל מציאותו היה כלול באור ה' ושם נגלו לפניו כל מעיינות החכמה. אמור מעתה, שלימות קומת האדם בטהרתו הוא ככלה המקבלת אור וזיו החתן בשלימותו.

אמנם המלאכים נחשבים רק כחיצוניות הכלים, נקראים הם 'שלוחי השפע', כל תפקידם להמשיך ולהשפיע אור אלוקי לבני ישראל קדושים, וכמו כן להעלות את תפילתם אשר בעולם הגשמי עד רום המעלות, כדופן חיצוני של כלי לטלטל את הכלי ממקום למקום, ואין הם משמשים ככלים פנימיים אשר כל סדר המדרגות נועד עבורם.

וקראי עונג

בליל שבת כאשר מתגלה שלימות מעשה ידיו של הקב"ה עד רום המעלות משמשים הם בני ישראל ככלה נאה וחסודה המתענגת על שלימות החתן דרך התלבשותו בסדר המדרגות, ומאידך מתענגת על עצם אור יחודו יתברך כאשר כל סדר המדרגות נכללים הם בו, "ויכל אלוקים", כל המדרגות נכללים הם באור יחודו יתברך ומשמשים ככלי לגילוי אורו יתברך, מבלי התענגות בני ישראל קדושים הכלה קרויה בנעימה על עונג ה' ומנוחתו ביום השבת חסר במידת מה במנוחת הקב"ה.

ועל כן אומרים אנו 'ישמחו במלכותך שומרי שבת וקראי עונג'. כי רק על ידינו מקבל תענוג ממעשה ידיו, מהות הכבוד שהוא ענין המלכות נשלם כאשר הזולת מכיר בכך, וזהו רק על ידי בני ישראל שמצד אחד הם 'חלק אלוקי ממעל ממש', ומצד שני נמצאים הם בעולם הגשמי ומכירים בכבודו המתגלה בסדר המדרגות.

אור וכלי

ויובן יותר מדוגמת אור וכלי, כל גילוי אור לא יתכן מבלי כלי המקבל את האור, הגם שהאור קיים גם מבלי הכלי, אמנם גילוי האור הוא דייקא על ידי הכלי.

יראה כן כאשר אדם יוצא לטייל על ההרים וגבעות מלווה במצלמה (כלי העושה תמונות), למען יעמדו התמונות ימים רבים לזכרון מכל המקומות אשר ביקר

שם. בדרך כלל בשעת מעשה אין האדם מרגיש כל כך את עומק החוויה שהוא נתון בו, ורק לאחר שמגיע לביתו ורואה את התמונות, נזכר בכל המקומות היפים אשר טייל בהם, ורק אז מתעורר עומק החוויה והתענוג שהקיף אותו בשעת מעשה. הסיבה, כי בשעת מעשה כוחות נפשו היו כלולים בתענוג, ולא חש כל כך מה הוא מרגיש, ורק כאשר חוזר לביתו ונח מעמל הנסיעה ומתיישב לראות את התמונות, שאז הוא חש את כל מה שעבר עליו על ידי התמונות שהם כלי מבחוץ, ומתעורר בו עינוגו והחוויה שהקיפו אז.

ובאמת כן הוא בכל הרגשה והשגה של אדם בעבודת השם, בשעת עבודת קונו מתעורר בו אהבה ויראה, אמנם מכיון שאינו עסוק בלהרגיש את הדביקות, כי אם לעבוד את קונו, אזי גם אם חולפים בנפשו רגשי אהבה ויראה להקב"ה, אינו שם לב לכך, רק לאחר עבודתו בקודש יכול לעמוד על נקודת אהבתו ויראתו להקב"ה.

הנמשל. הקב"ה הוא גילוי האור אמנם אינו יכול להתגלות מבלי אחיזה בכלי, הכלי לכל מעשה ידיו והרגשת מנוחתו הם בני ישראל, ודווקא על ידם חש הוא עינוגו ומנוחתו.

נשמתין חדתין

יתר על כן כל עומק פנימיות מידת מלכותו מתגלה רק כאשר בני ישראל מכירים בגדולתו יתברך המתגלה בשלימות ביום השבת.

ביאור. לכאורה נראה חסרון המקדש וגלות השכינה רק לבני ישראל עמו, מתגוללים בארצות העמים, ואינם יכולים לעלות ולהראות ולהשתחוות לפני ה'. אמנם באמת, חורבן הבית וגלות השכינה הוא צער גדול יותר להקב"ה מאשר בני ישראל עמו. משל למה הדבר דומה לרב שנחסר בנביעת המוחין בהעדר תלמידים הגונים, כנאמר 'ומתלמידי יותר מכולם', תלמיד הגון היורד לסוף דעתו של הרב, משמש ככלי ראוי לרב וגורם התעוררות המוחין אצל הרב, כי יש לו למי להנחיל עומק שכלו, אמנם בהעדר התלמידים אינו נשפע שכל הרב.

הנמשל. בזמן הגלות שבני ישראל אינם במצבם הטבעי בהשראת רוח הקודש ונבואה, נחסר החשק בהקב"ה לנביעת המוחין, כי אין מי שיכול להשיג זאת. אמנם ביום השבת כאשר אנו מכירים ורואים הדרת גאונו ותפארת עוזו יתברך, ושמחים אנו במלכותו יתברך, משמשים אנו ככלי ראוי ונכון להקב"ה, ומתעורר בו גילויים חדשים לשתף את עמו ישראל באור פני מלך חיים [מן המותר לחדד ולציין

שכל זה הוא בבחירת הקב"ה בצורת הנהגה זו שגילוי שפע אורו יהיה תלוי בעבודת בני ישראל עמו, כי מצידו אינו חסר כלום].

זכר למעשה בראשית

'חמדת' ימים אותו קראת', גם כאן מודגש קדושת השבת מצד יום השביעי, ומסיימים 'זכר למעשה בראשית', שכל מהות קדושת ליל שבת מצד יום השביעי אינו אלא מצד מעלת השבת כ'זכר למעשה בראשית', אמנם ביום השבת עצמו יש נוסחאות שלא אומרים 'זכר למעשה בראשית', כי יום השבת הוא 'זכר ליציאת מצרים'. וזה שבתפילת מוסף אומרים 'זכר למעשה בראשית', מבואר במאור עינים (אמור) כי מכיון שבזמן זה אנו מגיעים לדרגת אדם הראשון קודם החטא על כן אנו אומרים 'זכר למעשה בראשית', דוגמת אדם קודם החטא².

יראה כן שבתפילת מנחה שהוא מכוון לקדושת השבת של לעתיד לבוא, שמגלה הדרגה 'אתה אחד ושמך אחד' בתכלית היחוד, לא מוזכר כלל ישמחו במלכותך, כי בזמן זה מאיר עצם קדושת השבת מצדו של הקב"ה, שאינו תלוי במידת מלכותו והבן.

הערות וצינונים

ט ראה לשונו (שם): אדם הראשון מסוף העולם ועד סופו היה, שהוא בסוד התכללות כל נשמות ישראל בו קודם החטא, כמו כן נעשה בחי' זו התכללות הנשמות במעלה עליונה עם נשמות הצדיקים בקדושת כתר, שהוא זכר למעשה בראשית, בחי' מעין שהיה במעשה בראשית באדה"ר על ידי התכללות, ולזה צריך דוקא לכלול עצמו עם הצדיקים כמו באדה"ר שהיה זה על ידי התכללות, כי מי שנפרד מהצדיק איך יעלה, ולסוד זה אין אנו אומרים זכר למעשה בראשית אלא במוסף.